

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เทวดาหรือเทพเจ้าที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชลบุรี

เทวดาหรือเทพเจ้าที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านจังหวัดชลบุรี

เทวดา นางฟ้า

เทวดา นางฟ้านั้นมีกำเนิดมาก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เพราะหากใครได้ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของการเป็นเทวดา เมื่อตายไปแล้วก็จะไปบังเกิดเป็นเทวดา ส่วนจะเกิดในภพภูมิไหนนั้นก็แล้วแต่ความดีที่ทำมานั้นมากน้อยเพียงใด กล่าวคือ การเกิดเป็นเทวดาหรือนางฟ้านั้น ไม่ต้องผ่านระบบการตั้งครุภพเหมือนมนุษย์ แต่จะจุติภาวะเป็นเทวดาเลยซึ่งเรียกว่า “โอปปาติกะ” คือเกิด โตขึ้นทันที และมีอวัยวะครบสมบูรณ์เหมือนมนุษย์ที่สมบูรณ์

ตามคติความเชื่อกล่าวว่า ถ้าเป็นเทพบุตรจะมีรูปร่างโสภาคเหมือนมนุษย์ผู้ชายที่มีอายุประมาณ 20 ปี ส่วนที่เป็นเทพธิดาก็จะมีรูปร่างโสภาคเหมือนหญิงสาวที่มีอายุประมาณ 17-18 ปี โดยภาวะจะไม่มีอาการแก่ ไม่มีอาการเจ็บไข้แต่จะมีรูปโฉมงดงามสามารถคงความเป็นหนุ่มสาวอยู่เช่นนั้นตลอดอายุขัย (สัณบุญ) และเมื่ออยากได้อะไรก็เพียงนึกเอาก็มีแล้วซึ่งเรียกว่า อัมทิพย์

การเกิดขึ้นของเทวดา นางฟ้า ว่าจะมีตำแหน่งเป็นอะไรในสวรรค์ชั้นนั้น ๆ ก็ขึ้นอยู่กับบุญด้วยเช่นกัน ถ้าจะเกิดเป็นบุตรหรือธิดาก็จะเกิดขึ้นที่ใด ถ้าเกิดเป็นบาทบริจาริกา ก็จะไปเกิดในที่นั้น ถ้าเกิดเป็นเทวดาผู้รับใช้ก็จะเกิดภายในวิมานของเทวดาผู้ปกครองนั้น ๆ

การเกิดเป็นเทวดาหรือนางฟ้าได้นั้น ก็ต่อเมื่อจิตก่อนตายระลึกถึงความดีที่เคยทำไว้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ นอกจากนั้น การสร้างคุณงามความดีต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะกุศลก็เป็นผลานิสงส์ให้บังเกิดเป็นเทวดาได้เช่นกัน (สรเมธี วชิราปรการ, 2551, หน้า 33-34)

ตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเหตุแห่งการจุติของเทวดา ได้กล่าวไว้เป็น 4 อย่าง ดังนี้

1. อายุขัย ได้แก่ สิ้นชีวิตตามอายุในชั้นฟ้านั้น คือ เทวดาองค์ใดทำบุญกรรมไว้มาก เทวดาองค์นั้นได้เกิดในสวรรค์ และเมื่อดำรงอยู่ครบเท่าอายุแล้ว ย่อมจุติเกิดในสวรรค์ชั้นสูง ๆ ขึ้นไป
2. บุญญขัย สิ้นบุญก่อนถึงกำหนดอายุขัยในชั้นฟ้านั้น ๆ คือ เทวดาองค์ใดทำบุญไว้น้อย บุญของเทวดานั้นย่อมสิ้นไป เรียกกันว่า หมดบุญ
3. อาหารขัย สิ้นชีวิตเพราะสนุกจนลืมกินอาหาร คือ เทวดาบางองค์หลงลืมสติ บริโภคกามคุณจนลืมบริโภคอาหาร (ทิพย์) จึงทำให้ร่างกายเหนื่อยอ่อนและจุติในที่ต่ำ
4. โกธอาพาละ สิ้นชีวิตเพราะความโกรธ คือ เทวดาบางองค์เห็นสมบัติอันเป็นทิพย์ของเทวดาองค์อื่นแล้วไม่อดทนต่อการได้เห็น อิจฉาริษยาในสมบัตินั้น ๆ จึงจุติจากภวณั้นเพราะหัวใจจะกลายเป็นไฟไหม้ตัวเอง

ก่อนเทพยดาจะจุติจะปรากฏนิมิต 5 ประการ คือ

1. ดอกไม้ของคนในวิมานเหี่ยวและไม้หอม
2. ทิพย์อาภรณ์หม่นหมอง
3. มีเหงื่อไคลออกจากกรักแร้ เพราะโดยทั่วไปเทวดา นางฟ้าทั้งหลายจะไม่มีเหงื่อ
4. อาสนะที่นั่งจะร้อนและแข็งกระด้าง
5. กาย (ภาวะ) ของเทพยดานั้นจะเหี่ยวแห้ง เสรา้หมองไม่มีรัศมี (สรเมธี จักรปรการ,

2551, หน้า 52-53)

พระอิศวร

พระอิศวรเป็นพระเป็นเจ้าองค์หนึ่ง ในหมู่พระเป็นเจ้าทั้งสาม ในศาสนาพราหมณ์ถือว่าเป็นผู้ล้างหรือทำลายแต่โดยเหตุที่ในศาสนาพราหมณ์ ถือว่าสัตว์ไม่ตายสูญเลยคงท่องเที่ยวอยู่ในวัฏสงสาร จึงไม่ถือว่าพระอิศวรเป็นผู้ผลาญอย่างเดียวทั้งเป็นผู้สร้างขึ้นใหม่ด้วย

พระอิศวรมีนามว่าพันนาม นามว่า “อิศวร” นี่เป็นนามที่พราหมณ์เจ้าพวกหนึ่งใช้เรียก แปลว่า “พระเป็นเจ้า” เท่านั้นแต่ใช้คำว่า “พระศิวะ” หรือ “พระสังคร” ก็มี เดิมในคัมภีร์ไตรเพทไม่มีพระอิศวร พวกพราหมณ์ชั้นหลังที่นับถือพระอิศวรจึงอ้างว่าพระอิศวรคือ “รูทระ” ในคัมภีร์ไตรเพทนั่นเอง นอกจากนั้นนามที่ใช้บ่อย ๆ คือ

1. นิลกัณฐ์ คือน้ำเงินตามเรื่องว่าเมื่อพระเป็นเจ้าทั้งหลายกวนมหาสมุทรทำน้ำอมฤต พระรูทระได้ดื่มน้ำที่เหลือจากน้ำอมฤต น้ำนี้เป็นพิษทำให้คอเขียวไป

2. มหาเทวะ หรือ มหาเทพ
3. ภาวะ
4. สามภู หรือ สยุมภู เกิดเอง
5. หาระ ผู้นำไป
6. มเหศวร หรือปรเมศวร พระผู้เป็นใหญ่ยิ่ง
7. จันทรเขกระ ผู้มีจันทร์อยู่บนนาค
8. ภูเตศวร ผู้เป็นใหญ่ในหมู่ภูติ
9. มฤตยูชัย ผู้ชนะความตาย
10. ศรีกัณฐะ กองาม
11. สมรหร สंहารสมร คือการ
12. คังคธร ผู้ทรงไว้ซึ่งคงคา

13. สถานู ตั้งมั่น
14. คิริยะ เจ้าแห่งภูเขา
15. ทิคัมพร มีอากาศเป็นเครื่องปกปิด
16. ภาควัต ผู้เป็นเจ้า
17. อีสาน ผู้ปกครอง
18. มหากาล
19. ไตรัมพะกะ สามตา
20. ปัญจนนะ หัวหน้า

พระอิศวรสถิตบนเขาไกรลาส หรือ ถ้ำเสด็จลงมายังมนุษย์โลกก็สถิต ณ เมืองพาราณสี โคผู้เผือกเรียกว่า อสุกราชบ้าง นันทิราชบ้างเป็นพาหนะ

สีกายพระอิศวรเป็นสีขาว คอสีนิล เกศาสีเงินแดงมุ่นอย่างถุญี กรมี 2 บ้าง 4 บ้าง 8 บ้าง พักตรมี 1 โดยมาก นอกจากในปางที่นามเรียกว่าปัญจนมี 5 พักตร มีเนตร 3 เนตรกลางอยู่ที่กลาง นลาตและตั้งขึ้นตรง ๆ เหมือนทรงข้าวบิณฑ์ หัตถ์ถือกริทรทงหนึ่งเสื่อ มีพระจันทร์เสี้ยวติดเหนือ นลาต ทรงสังวาลเป็นงู 1 สาย ทรงประคำทำด้วยกระโหลกศีรษะมนุษย์ 1 สาย รุหล่ำ 1 สาย บางที เครื่องอาภรณ์ทั้งหลายก็ใช้เป็นงูล้วน (ส. พลายน้อย, 2540, หน้า 68-71)

พระวิษณุ

พระวิษณุ หรือเรียกว่า พระนารายณ์ เป็นหนึ่งในสามมหาเทพ มีหน้าที่คุ้มครองดูแล รักษาทั้งสามโลกตามความเชื่อของชาวฮินดู จากคัมภีร์พราหมณ์ รูปร่างลักษณะพระวรกายจะมีสี เปลี่ยนไปตามยุค หลดองพระองค์ตั้งกษัตริย์ มีมงกุฎทอง อาภรณ์สีเหลือง มี 4 กร ถือ สังข์ จักร ตรี คทา แต่ที่จะพบเห็นได้บ่อยที่สุดคือถือจักร สังข์ คทา ส่วนอีกกรจะถือดอกบัวบ้างหรือไม่ถืออะไร เลย (โดยจะอยู่ในลักษณะ “ประทานพร”)

โดยปกติพระวิษณุจะทรงประทับอยู่ที่เกษียรสมุทร โดยส่วนมากจะทรงบรรทมอยู่บน หลังอนันตนาคราช โดยมีพระชายาคือ พระลักษมีมหาเทวีคอยเฝ้าปรนนิบัติอยู่ข้าง ๆ เสมอ พาหนะ ของพระวิษณุคือ พญาครุฑ

พระวิษณุมีอีกชื่อหนึ่งว่า “หริ” แปลว่าผู้ดูแลแห่งจักรวาล ถือเป็นเทพสูงสุดเพราะทุก อย่างเกิดจาก “หริ” โดย “หริ” ได้แบ่งตนเองออกเป็นสาม คือ

พระพรหม มีหน้าที่สร้างและลิขิตสรรพสิ่งทั้งปวงในทั้งสามโลก

พระวิษณุ หรือ พระหริ มีหน้าที่ดูแลทั้งสามโลกให้อยู่ในความเรียบร้อยและสมดุล

พระหิวัะ มีหน้าที่ทำลายสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายทั้งปวงในโลกทั้งสาม

ในคัมภีร์ไวณณพนิกาย (นับถือพระวิณณเป็นใหญ่) กล่าวว่า เมืองยามที่พระวิณณผู้เป็นใหญ่แห่งจักรวาลมีพระประสงค์จะสร้างโลกทั้งสามนั้น ท่านได้แบ่งบางส่วนของร่างกายออกเป็นมหาเทพทั้ง 3 พระองค์ โดยแขนซ้ายเป็นพระพรหม แขนขวาเป็นพระศิวะ และส่วนนอกเป็นพระวิณณ (แม้แต่ในรูปตรีมูรติก็จะเห็นว่า พระพักตร์ของพระวิณณะอยู่ตรงกลางเสมอ)

ส่วนในคัมภีร์ของไสวณิกาย (นับถือพระศิวะเป็นใหญ่) จะกล่าวต่างออกไปคือ พระปรเมศวร (พระศิวะ) เป็นผู้สร้างพระวิณณ เนื่องจากทรงมีพระประสงค์จะสร้างสวรรค์และโลก ซึ่งถือเป็นงานใหญ่จึงต้องการผู้ช่วย โดยการนำหัตถ์ซ้ายมาลูบหัตถ์ขวา จึงบังเกิดเป็นเทพชื่อ พระวิณณ หรือ พระนารายณ์ พระปรเมศวรได้สอนศิลปะด้านต่าง ๆ ให้กับพระวิณณในทุกด้านและให้ประทับอยู่ ณ เกษียรสมุทร เมื่อเกิดเหตุร้ายในโลกมนุษย์หรือสวรรค์เมื่อใดพระวิณณจะมีหน้าที่ไปปราบปรามเหล่าอสูร และผู้ประสกร์ร้ายเหล่านั้น โดยในบางคราวก็จะได้รับการร้องขอจากเหล่าเทพเทวดาต่าง ๆ บ้าง

คัมภีร์มหาภารตะ เล่าว่าพระนารายณ์แต่เดิมคือฤาษีคนหนึ่ง เป็นบุตรของฤาษีธรรมะ ได้เดินทางจากโลกมนุษย์ไปสู่สถานที่ของพวกพราหมณ์พร้อมเพื่อนสนิทนามว่า “นร” เพื่อบำเพ็ญเพียรจนได้รับการเคารพบูชาจากเทพเทวดาทั้งมวล ต่อมาได้รับการร้องขอจากเหล่าเทวดาให้ช่วยปราบอสูรที่สร้างความเดือดร้อน ฤาษีทั้งสองจึงได้รับปากช่วยเหลือโดยได้ออกไปรบกับอสูรจนได้รับชัยชนะ จึงได้รับความเคารพนับถือจากเหล่าเทวดายิ่งขึ้น จนภายหลังฤาษีนารายณ์ได้ออกเดินทางไปบำเพ็ญตบะยังหิมालัยจนบรรลุผลเป็นพราหมณ์ (ผู้รู้แจ้งทุกสิ่งในโลก) และได้เป็นผู้นำเหล่าพราหมณ์ ในเวลาต่อมาจากการที่ได้รับการยกย่องบูชาจนเป็นที่รู้จักกันในนาม “พระวิณณ” (พระนารายณ์)

พระนามของพระวิณณ พระนารายณ์ มีผู้ขนานนามเรียกขานแตกต่างกันตามความเชื่อตามฤทธิอำนาจ และตามเหตุการณ์ที่ต่างกันตามกาล อาทิ

อนันตะ ไม่สิ้นสุด

จตุรภู มี 4 กร

มูรารี เป็นศัตราแห่งมูรชะ

นระ (นระระ) ผู้ชาย

นารายณ์ ผู้ที่เคลื่อนไปในน้ำ

ปัญจายุทธ พระผู้ทรงอาวุธทั้ง 5 อย่าง

ปีตามพร ทรงเครื่องสี่เหลี่ยม

ทโมทร มีเชือกพันเอาไว้รอบเอว

กฤษณะ โทวินทะ โคบาล ผู้เลี้ยงวัว

ชลสายิน ผู้นอนเหนือฟ้า
 พระพิณพริ ผู้สงวน
 อนันตไศยน นอนบนอนันตนคราษ
 ลักษมีบดี ผู้เป็นสามีของพระลักษมี
 วิษวंबर ผู้คุ้มครองโลก
 สวภู เกิดเอง
 เกศวะ มีผมอันงาม
 กิริดิน ผู้ใส่มงกุฏ
 พระวิษณุ พระนารายณ์ ทรงประทับบนสวรรค์เรียก ไวกูณฐ์

พระอินทร์

คนไทยเรารู้จักพระอินทร์มานานแล้ว เพราะปรากฏว่าในตำนานหรือนิยายปรัมปราอะไรต่าง ๆ มักจะมีพระอินทร์เข้ามาเกี่ยวข้องกับอยู่ด้วยเสมอ พระอินทร์ทางฝ่ายไสยศาสตร์ของอินเดียมีข้อแตกต่างกับพระอินทร์ทางฝ่ายพุทธหลายประการ ที่เห็นได้ชัดก็คือ ทรวดทรงพระอินทร์ของอินเดียนั้นมีลักษณะอ้วน ท้องพลุ้ย ส่วนพระอินทร์แบบพุทธรูปร่างสง่างาม ที่ทางอินเดียเป็นเช่นนั้นเพราะโปรคน้ำโสม พวกพราหมณ์เวลาจะทำพิธีขอพรก็มักจะถวายน้ำโสม และเรียกพระอินทร์ว่า “โสมบาน” พระอินทร์เวลาถวายน้ำโสมเข้าไปมาก ๆ มักจะง่วนววยชอบวิวาทกับพระวรุณเสมอ เมათิไรเป็นคำรามลั่น นิยายของอินเดียเล่าว่า เวลาที่ฝนตกตอนต้นฤดูและมีพายุฝนเสียงอื้ออึงมาก่อนนั้น ก็เป็นเพราะพระอินทร์เมาเหล้าร้องคำรามเอะอะไล่พระวรุณนั่นเอง ส่วนพระอินทร์ฝ่ายพุทธเรื่องสุราเมรัยไม่เกี่ยวข้องและยังสั่งสอนไม่ให้ดื่มด้วย

ทางฝ่ายไสยศาสตร์กล่าวว่า ผู้ที่จะได้เป็นพระอินทร์นั้นจะต้องเป็นผู้ที่ทำพิธีอัฐเมธมาแล้วถึง 100 ครั้ง จึงจะเป็นพระอินทร์ได้ พิธีอัฐเมธนี้ทำได้เฉพาะผู้ที่เป้นพระราชทานั้นเพราะเป็นพิธีใหญ่ ในสมัยแรกนิยมว่าเป็นพิธีสำหรับขอลูก แต่ต่อมากลายเป็นพิธีแผ่อำนาจไป (ส. พลายน้อย, 2540, หน้า 159-160)

ในยุคใดเทพพระอินทร์เป็นเทวดาอันเป็นที่นับถือมาก แต่ไม่ใช่เทวดาที่เป็นสวัมที่เป็นสวัมภูว คือไม่ได้สร้างตนเอง มีเทวดาและเทวีเป็นชนกชนนี ผิดเป็นสี่เสดหรือสี่ทอง มีแขนยาวมากเปลี่ยนรูปได้หลายอย่างตามใจ ยานที่โปรคทรงคือรถทองเทียมม้าแดงคู่หนึ่งมีขนคอและหางยาว หัตถ์ขวถือวัชรซึ่งเป็นของโปรคกว่าอย่างอื่น

นอกจากนั้นยังมีอาวุธอย่างอื่นอีก คือ สร ขอ ร่วงแหสำหรับใช้ตลบศัตรู โปรคเสวน้ำโสม ซึ่งทำให้มีความกล้าหาญในการทำสงคราม เป็นใหญ่แห่งอากาศเป็นผู้กำกับฤดูกาลและให้ฝน

พระอินทร์ใช้วัชระ (สายฟ้า) รบกับพญาดูราอยู่เป็นนิตย์ พญาดูรา คือตัวผีร้ายอันเป็นองค์แห่งความแห้งแล้งและความไม่ดีแห่งฤดูกาล พระอินทร์จึงต้องคอยรบและกำราบเพื่อให้ปล่อยฝนให้ตกจึงได้ฉายาว่า “พญาดูรา”

มีเรื่องว่าครั้งหนึ่งมีอสูรชื่อปาลีหรือวลาสุรได้ขโมยโคของพวกฤๅษีเข้าไปทั้งฝูง พระอินทร์ไปตามโคนันได้ฆ่าวลาสุรจึงได้ฉายาว่า “วาลกิต” ในเทวาศูรสงคราม พระอินทร์เป็นผู้นำเทวดาไปปราบอสูร (คือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ในดินฟ้าอากาศ) ได้ทำลายเวียงผาของอสูรเสียเป็นอันมาก จึงได้ฉายาว่า “ปรัณทร” คือ ผู้ทำลายเวียง ในพระไตรเพทมีบทสรรเสริญพระอินทร์เป็นอันมาก เพราะชนอริยกะถือกันว่าพระอินทร์เป็นเทพารักษ์ของพวกตน โดยเฉพาะเป็นผู้นำพวกอริยกะรบกับพวกทาส ซึ่งอยู่ในแดนมัธยมประเทศ ก่อนที่พวกอริยกะจะอพยพเข้าไปตามไตรเพทปรากฏว่าพระอินทร์มีมเหสีองค์หนึ่งซึ่งเรียกว่า อินทราณีบ้าง อินทรีบ้าง ศักยบ้างซึ่งทำให้พระอินทร์มีฉายาขึ้นว่าศกยบดี คือผัวนางศกย

ต่อมาในชั้นหลัง ๆ พระอินทร์ตกต่ำลงมากคือ ลงมาเป็นรองพระผู้เป็นเจ้าทั้งสาม แต่ก็คงเป็นใหญ่ในเทวดาชั้นดาวดึงส์ จึงได้นามว่า เทวินทร์ เทเวศน์ เทวบดี สุรินทร์ อมรินทร์ ฯลฯ ยังทรงคุณวิเศษต่าง ๆ อย่างที่เคยมีมาในชั้นไตรเพท แต่อิทธิฤทธิ์จะน้อยลงไปบ้างเพราะมีเวลาแพ้ อสูร และสู้อสูรไม่ได้

นามพระอินทร์ที่เรียกกันอยู่บ่อย ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว คือ มเหนท์ ศักระ มัฆวาน วาสพ เพชรปาลี เมฆวาหน ศัตตระคู มรุตวาน (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2547, หน้า 88-91)

ความเชื่อเรื่องเทวดา โดยเฉพาะพระอินทร์ มีอยู่ในหมู่คนไทยทั่วไป และในวรรณคดีหรือนิทานจำนวนมาก ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับพระอินทร์ได้รับมาจากวัฒนธรรมอินเดีย โดยเชื่อว่าพระอินทร์จะสอดส่องพิพากษณ์คุณความเป็นไปในโลกมนุษย์เสมอ ถ้ากระทำความดีก็จะได้รับพร ความช่วยเหลือให้มีความสุขความเจริญ ถ้าทำชั่วก็จะถูกทำโทษ

พระอาทิตย์

พระอาทิตย์ คือพระสุรยาศิตย์ หรือสุริยาศิตย์ (ดวงตะวัน) ในไตรเพทพระสุรยาศิตย์มีมีนามว่าพระมารดาณทะ เป็นโอรสองค์ที่แปดในจำพวกอาทิตย์แห่งนางอหิตีและกษยปเทพบุตร อาทิตย์อีกเจ็ดองค์นั้นมีนามดังนี้

1. วรุณาศิตย์
2. มิตราศิตย์
3. อรยมนาฑิตย์

4. กกาทิตย
5. อัมสาทิตย
6. อินทราทิตย
7. ธาตราทิตย

ส่วนพระสุรยาทิตยนั้นพระชนนีไม่รับและไม่พาไปเฝ้าพระเป็นเจ้า พระสุรยาทิตยจึงมิได้ไปอยู่เทวโลก ต้องเที่ยวขบถอยู่ในระหว่างเทวโลกกับมนุษย์โลกจนบัดนี้

นามพระสุรยาทิตยนี้เรียกกันหลายอย่าง เช่น ทินกร (ผู้ทำการกลางวัน) ภาสกร (ผู้ทำแสงสว่าง) โลกจักร (ตาโลก) เป็นต้น พระสุรยาทิตยมีมเหสีชื่อนางสัทธยา และมีชายอีก 4 องค์ คือ นางฉาชา สุวรรณ สวาตี มหาวีรยา มีรถเทียมด้วยม้า 7 ตัว หรือ 7 เสือ (ภาพเขียนหลายแห่งมักใช้เทียมด้วยราชสีห์) มีนายสารถิชื่ออรุณ เมืองที่อยู่ชื่อวิวิสวดี รูปของพระสุรยาทิตยนี้เขียนเป็นสีแดงมีรัศมีกายรุ่งโรจน์รอบตัว ร่างเล็ก สีกกร หนึ่งหามอุปัฏฐาทราย หนึ่งประทานพร อีกสองกรมักถือดอกบัว เสือทรงสีเหลืองอ่อน อาภรณ์แก้วปัทมราช ในบางคาบมักประทับบนแท่นดอกบัว

พระสุรยาทิตยมีโอรสกับนางสัทธยา คือ พระมนูไววิสวตหรือท้าวสัตยพรต พระยมเทพหรือธรรมราชเกิดจากนางสัทธยา นางยมิหรือนางยมนา และมีเรื่องเล่าว่าเพราะเหตุที่รัศมีกายของพระสุรยาทิตยรุ่งโรจน์นางสัทธยาจึงทนไม่ได้ จึงได้ฉกนางฉาชาแทนตัว ส่วนนางหนีออกไปบวชเป็นโยคินีอยู่ในป่า ทั้งแปลงตัวเป็นม้าชื่ออัศวินเพื่อให้สามีจำไม่ได้ พระสุรยาทิตยก็จำแลงเป็นม้าไปเป็นพ่ออีกจนเกิดลูกด้วยกัน ชื่อพระอัศวินแฝดคู่กับพระเรวันต์ ครั้นเมื่อพระสุรยาทิตยพานางสัทธยาไปยังสำนักแล้ว พระวิสวกรรมจึงเป็นพ่อตาจึงจับพระสุรยาทิตยขูดผิวที่สว่างออกเสียหนึ่งในแปด รัศมีจึงค่อยเบาลงพอลูกกับนางสัทธยาได้ต่อไป

ผิวที่ขูดออกนี้พระวิสวกรรมเอาไปสร้างจักรถวายพระนารายณ์ สร้างศรีสุลถวายพระอิศวร สร้างกทาให้ท้าวภูเวร หอกหรือพระขรรค์ให้พระขันทกุมาร และยังเหลือทำอาวุธแจกเทวดาอื่นๆ อีก

พระสุรยาทิตยนี้ ตามความนิยมของพราหมณ์ว่าเป็นโลกบาลทิสเนรติ (หรติ คือ ตะวันตกเฉียงใต้) แต่ในบางแห่งว่า โลกบาลทิสนีชื่อพระนิรฤติ คือเรียกตามนามของทิศ

ส่วนตำนานนพเคราะห์ทางโหราศาสตร์ พระอิศวรได้สร้างพระอาทิตย์ขึ้น โดยเอาราชสีห์ 6 ตัวมาป่นลงแล้วห่อด้วยผ้าแดง พรมด้วยน้ำอมฤต ก็เกิดเป็นองค์พระอาทิตย์ขึ้น มีกายสีแดง และวิมานก็สีแดงทรงราชสีห์เป็นพาหนะ

ส่วนมูลแห่งชาติเวร ถือว่าพระอาทิตย์กับพระเสาร์เป็นศัตรูกัน และพระอาทิตย์ยังเป็นศัตรูกับพระราหูอีกด้วย ส่วนในนิทานประวัติพระพหูสพดินั้นพระอาทิตย์กับพระอังคารก็เป็นศัตรูกัน แต่พระอาทิตย์กับพระพหูสพดีเป็นมิตรกัน ดังนั้น มูลเหตุแห่งการพยากรณ์ของโหราศาสตร์

จึงถือเอาการ โคจรของพระเคราะห์เหล่านี้เมื่อมาต้องกันเข้าก็เป็นบพทำนายไปตามมูลแห่งนิทาน นั้น ๆ

พระสุรยาทิพย์มีชื่อเรียกกันตามสมญามากมาย เช่น สิวัดฤ (ผู้บำรุงเลี้ยง) อรหบดี (เป็นใหญ่ในวัน) กรรมสาทิ (พยานแห่งการกระทำ) ครหราช (เป็นใหญ่ในดาวฤกษ์) สหสกริณ (มีแสงนับพัน) ฯลฯ

พระจันทร์

พระจันทร์มีนามเรียกกันเป็นอันมาก เช่น ศศิธร (ทรงไว้ซึ่งกระต่าย) นิศากรและ รัชนิกร (ผู้สร้างกลางคืน) มฤคางกะ (ลายเหมือนนกวาง) ศิวเสขร (เป็นพระศิวะ) โสมอินทุ (หยาดเช่นหยาดน้ำ) เป็นต้น

กำเนิดของพระจันทร์ คัมภีร์ปุราณะ โดยมากและในหริวงศะ กล่าวว่า พระจันทร์เป็นโอรสพระอัครมุนีกับนางอนสุยามแต่ในรามายณะว่า พระจันทร์ได้มีกำเนิดจากทะเลเมื่อคราวเทวดาและอสูรทำน้ำอมฤต ซึ่งปรากฏในปางกูรมาวตารของพระนารายณ์

พระจันทร์มีชายาถึง 27 องค์ ซึ่งเป็นบุตรของพระทักษะ สมัยหนึ่งพระจันทร์ลักเอียงรักนางโรहिณีมาก ชายาทั้งหลายก็ไปฟ้องพระทักษะ พระทักษะ โกรธเลยแข่งให้พระจันทร์เป็นหมันและให้เป็นผีในท้อง แต่ครั้งได้รับคำวิงวอนของบุตรจึงผ่อนให้โรคนั้นเป็นปกติ ๆ ฉะนั้น พระจันทร์จึงมีเวลาเต็มดวงและไม่เต็มดวงเสมอไป (ลักษณะที่ดวงจันทร์แหว่งหรือไม่เต็มดวงในยามข้างแรมพราหมณ์จัดว่าเป็นผีในท้อง)

ครั้งต่อมาพระจันทร์กระทำพิธีราชสวเณแล้ว มีความกำเริบไปลอบลักนางดาราคีผู้เป็นชายาพระพหูสบัติมา พอผิวไปขอคืนก็ไม่ให้ที่สุดก็เกิดเทวายุทธสงคราม ผลที่สุดพระพรหมได้ห้ามการสงคราม และบังคับให้พระจันทร์ส่งนางดาราคีคืนพระพหูสบัติและถูกห้ามไม่ให้เข้าไปในเทวสภาด้วย ภายหลังจึงไปวิงวอนให้พระศิวะช่วย พระศิวะจึงได้เอาพระจันทร์เป็นปิ่นปักเข้าไปในเทวสภา พระจันทร์จึงมีนามว่าศิวเสขร และตั้งแต่นั้นมาพระจันทร์ก็เข้าเทพชุมนุมได้เหมือนเดิม

พระจันทร์ตามคำรับปุราณะว่า รถที่ทรงมีล้อ 3 ล้อ เทียมด้วยม้าสีขาวดั่งดอกมะลิ 10 ตัว มีรูปงามเป็นบุรุษผิวขาว มีรัศมีกายขาว มีร่างเล็กสะออดสะอังก อารมณ์แก้วประพาพอย่างกษัตริย์

ส่วนตำนานนพเคราะห์ทางโหราศาสตร์ว่า พระอิศวรได้ทรงสร้างพระจันทร์จากนางฟ้า 15 นาง โดยร่ายพระเวทให้นางฟ้าทั้งหมดละเียบตกลงแล้วห่อด้วยผ้าสีนวล ประพรมด้วยน้ำอมฤตก็บังเกิดเป็นเทพบุตรขึ้น มีนามว่าพระจันทร์ ผิวกายเป็นสีนวล วิมานสีแก้วมุกดา ทรงม้าเป็นพาหะ

ส่วนมูลแห่งชาตินั้น ตามทางพยากรณ์ถือว่าพระจันทร์เป็นศัตรูของพระพฤหัสบดี ส่วนพระจันทร์กับพระพุธเป็นมิตรกัน และพระจันทร์กับพระราหูก็เป็นศัตรูกัน (พระยาสังฆาภิรมย์ฯ, 2549, หน้า 50-59)

พระเสาร์

พระเสาร์ตามความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ กล่าวว่า เป็นเทพเพศชาย ร่วงสูงโปร่ง แข็งแรง มีสง่า นัยน์ตาดุ ผิวดำ (บ้างก็ว่าสีดำ บ้างก็ว่าเป็นสีเขียว) ทรงรัตนมณีนิล อารมณ์อย่าง กษัตริย์สีม่วง (บางตำราก็ว่าสีดำหรือสีน้ำเงิน) มีรัศมี 7 แฉก ทรงเสื้อเป็นพาหนะ (บางตำราก็ว่าเป็น นกแร้งหรือกา หรือเทียมคัวยแครง 8 ตัว) ถือศูลและธนู เป็นเทพศาสตรา (บางตำราก็มีทวน ไม้เท้า หรือลูกประคำคัวย) วิมานเป็นสิมรกต

พระนามแฝงของพระเสาร์มีมากมาย แต่ที่นิยมเรียกกันมากที่สุด มีดังนี้

ศนิ - มีปกติช้า (เพราะดาวเสาร์อยู่ห่างจากดวงอาทิตย์มาก หมุนรอบดวงอาทิตย์แต่ละรอบใช้เวลาถึง 29 ปีกว่า คนในสมัยก่อนจึงเห็นการเคลื่อนที่ของดาวเสาร์ที่ปรากฏบนท้องฟ้าว่าเป็นไปอย่างช้าๆ)

ศโนสุจร - ไปไหนช้า

มันทะ - เจื่องหงอย

อลิต - ผู้มีด (หมายถึงมีผิวสีมืด)

กรูร โลจน์ - นัยน์ตาดุ

ปังคุ - ขาพิการ

นิลवास - อารมณ์ดึนดิส

สัปตารุจิ - มีรัศมี 7 แฉก

และนามอื่น ๆ อีก เช่น อาร โกณ และ โกรท เป็นต้น

ชาวฮินดูนับถือกันว่า พระเสาร์นอกจากจะเป็นเทพพระเคราะห์ประจำวันเสาร์แล้วยังเป็นเทพแห่งการกสิกรรมและอารยธรรมด้วย ใครจะลงมือเพาะปลูกอะไรก็จะต้องทำการบูชาพระเสาร์เสียก่อน เพื่อขอให้พระองค์ช่วยประทานความอุดมสมบูรณ์แก่พืชผลของตน ทั้งยังนับถือว่า พระเสาร์เทพแห่งฤดูกาลด้วย ฤดูแล้งที่พระองค์ประจำคือฤดูวสันต์ (มัลลย์, ม.ป.ป, หน้า 102-103)

พระราหู

พระราหูนี้ในทางโหราศาสตร์ว่าเป็นพวกเทวดา เป็นบุตรท้าววิประจิตติกับนางสิงหิกา เมื่อเกิดมีหางเป็นนาค มีที่อยู่ในอากาศวิมานเป็นสินิล มีครุฑเป็นพาหนะ

ตามตำรับโหราศาสตร์ทางตำนานนพเคราะห์ว่า พระอิศวรได้ทรงสร้างพระราหูขึ้น โดยใช้หัวผีโสมด 12 หัวมาป่นลง แล้วประพรมด้วยน้ำอมฤตก็บังเกิดเป็นองค์พระราหูขึ้น นับตามลำดับเป็นองค์ที่แปด ของพวกเทวดานพเคราะห์

ส่วนสาเหตุที่พระราหูมีครึ่งตัวนั้นมีเรื่องเล่าว่า ในสมัยหนึ่งพระนารายณ์ได้อวดารเป็นเต่า คือปางกูรมาวตาร เทวดาและอสูรร่วมกันตั้งพิธีกวนเกษียรสมุทรทำน้ำอมฤตได้สมปรารถนาแล้ว พระราหูได้แปลงตัวเป็นเทวดาเข้าไปในเทพชุมนุมจึงได้กินน้ำอมฤตด้วย พระอาทิตย์และพระจันทร์เห็นเข้าจึงไปฟ้องพระนารายณ์และทรงกริ้วมาก ขว้างด้วยจักรถูกลงตัวพระราหูขาดไปครึ่งตัว อาศัยเหตุที่ได้คืบน้ำอมฤตแล้วพระราหูจึงไม่ตาย ท่อนหัวไปอยู่ในอากาศเป็นพระราหู คอยจับพระอาทิตย์และพระจันทร์หรือกิน เพื่อเป็นการแก้แค้นอยู่เนือง ๆ ที่เราเรียกว่าจันทรุปราคา หรือสุริยุปราคา ส่วนท่อนหางที่ขาดออกไปก็ไปเป็นพระเกตุอยู่ในอากาศเหมือนกัน และนับในจำนวนเทวดานพเคราะห์เป็นองค์ที่ 9

ส่วนทางโหราศาสตร์ว่าด้วยเทวดานพเคราะห์ กล่าวถึงการที่พระราหูได้กินน้ำอมฤตว่า สมัยหนึ่งพระเสาร์ไปถือกำเนิดเป็นพญานาครักษาพระมหาสมุทร พระอาทิตย์เป็นพญาครุฑรักษาเขาสัตตบริภัณฑ์ พระพฤหัสบดีเป็นพระอินทร์รักษาเขาพระสุเมรุ ในคราวที่มีตราบาพจะแตกร้าวกัน จึงบังเอิญให้พญาครุฑปรารภจะกินพญานาค จึงตรงเข้าจับพญานาคจะกินเป็นอาหาร พญานาคสู้ไม่ได้ก็หนีไปยังสำนักพระราหู พระราหูก็ช่วยไล่พินาศพญาครุฑ พญาครุฑบินหนีไปยังสำนักของพระอินทร์ พระราหูก็ไล่ไป ณ ที่นั้นแต่ไม่ทัน พญาครุฑมีความกระหายน้ำจึงตรงไปคืบน้ำอมฤตพระอินทร์เห็นเข้าก็พิโรธ ขว้างด้วยจักรเพชรถูกลงตัวพระราหูขาดเป็นสองท่อนแต่ไม่ตาย เพราะได้คืบน้ำอมฤตแล้ว

ส่วนมูลแห่งชาติเวรในทางพยากรณ์โดยตำรับทางโหราศาสตร์ว่า พระอาทิตย์กับพระเสาร์เป็นศัตรูกัน พระอาทิตย์กับพระพฤหัสบดีและพระอังคารเป็นศัตรูของพระราหู ส่วนพระราหูกับพระเสาร์เป็นมิตรกัน (พระยาสังฆาภิรมย์ฯ, 2549, หน้า 80-83)

พระอุมา

ตามตำนานกล่าวว่า มีนางฟ้าองค์หนึ่งชื่อ “อุมาเหมวดี” เป็นธิดาท้าวเหมววัน รูปร่างสวยงามมาก ครั้งหนึ่งกามเทพซึ่งเป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งชักนำเป็นสื่อจะให้เป็นชายาพระอิศวร โดยให้เทพเจ้าวสันตซึ่งเป็นสหายเนรมิตดอกไม้วิเศษผลิขึ้นในสวนสวรรค์ แล้วกามเทพจึงเชิญนางอุมา

เข้าไปเที่ยวในสวน พอเห็นพระศิวะไปชมสวนใกล้ ๆ ที่นางอุมายืนอยู่ถามเทพจึงอิงด้วยบุษปสร พระศิวะและนางอุมายจึงแต่งงานกันนับตั้งแต่นั้นมา

พระอุมหาเทวีสามารถแปลงกายได้ 2 ภาค ภาคคนดี และภาคชั่วร้าย เวลาแปลงกายเป็นคนชั่วร้ายชื่อ ทูรคา รูปร่างผิวเหลืองซีดชื่อกาฬี สีกายดำมีมือ 10 มือ ถืออาวุธครบมือ เองเป็น ๆ มาเป็นเครื่องแต่งตัว งามเลียดสด ๆ และปล่อยให้ไหลออกมาทางปาก ชอบเอาหัวคนที่ตัดใหม่ถ้อยบ้าง ร้อยแขวนคอบ้าง ผู้นำถือมักบูชาด้วยวิธี ดานตรัก ด้วยเข้าใจว่าพระเทวีกาฬีทรงดูเพี้ยนเพี้ยน และลืมการกระหายเลือดต่าง ๆ พระอุมามีโอรสด้วยพระศิวะ 2 องค์ คือ พินณศ และ สกัณฑ์ (พระขันตกุมาร) (สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร, 2504, หน้า 119-120)

พระอุมามีนามต่าง ๆ ตามปางต่าง ๆ หลายปางเช่นนี้คือ

1. อุม่า เป็นบุตรัทกะโอรสพระพรหมธาดาในชั้นต้น ทักกะไม่สมัครยกให้พระอิศวร แต่พระพรหมขอให้จึงตกลง ในปางนี้มีเรื่องว่า ครั้งหนึ่งทักกะได้มีการสมโภชใหญ่แต่ไม่เชิญพระอิศวรไป ณ ที่นั้นเพราะดูถูกว่าเป็นยาจกโสมม พระอุม่าเสียใจจึงโคดเข้ากองกฐณฑ์เผาตัวตายแล้วได้นามว่า สติ
2. สติ คือหญิงที่ชื่อตรงดี ต่อมาหญิงเข้ากองไฟขณะเผาสามีจึงเรียกว่า “สติ”
3. ปรรวดี หรือ อุม่าไหมะวดี เป็นบุตรัทท้าวหิมวัต (คือเขาหิมาลัย) กับนางเมนาบุตรัทแห่งเมรุนี้คือ เมื่อเป็นเผาตัวเป็นสติแล้วมาเกิดใหม่
4. เคารี เป็นปางเดียวกับปรรวดี ตามเรื่องเล่าว่าสีกายดำพระอิศวรเข้าเรื่องสีกายพระปรรวดีจึงออกไปอยู่ป่าและเข้าฌานอยู่จนพระพรหมประทานพรให้กายเป็นสีทอง (ส. พลายน้อย, 2540, หน้า 76-77)

พระพินณศ

พินณศ หรือพินเนศวร แปลตามรูปศัพท์ว่า อุปสรรค ดังนั้น พระพินณศวรรเป็นเทพแห่งอุปสรรคและสิ่งกีดขวางทั้งปวง สามารถกีดขวางมนุษย์ เทวดา และมารร้ายต่าง ๆ ได้ พระองค์มีพระองค์มีพระนามต่าง ๆ กันออกไปมากมายตามแต่ประวัติในแต่ละคัมภีร์ เช่น

พินเนศวร วิมเนศวร วิมเนศ วิมณายก วิมนบดี วิมนราช แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ในความติดขัด

คณศ คณศวรร คณปติ คณบดี คณกริชา คณนาถ คณนายก แปลว่า เจ้าแห่งคณะ

สิทธิธาดา แปลว่า ผู้อำนวยความสำเร็จ

คณปงควะ แปลว่า เหมือนโคผู้นำฝูงโค

วินายก วิณนหารี วิณนนาศน์ แปลว่า ผู้ขจัดความขัดข้อง

วัชรคุณท แปลว่า ผู้มีวงศโค้ง

รักคุณท แปลว่า ผู้มีวงแดง

หรรษท แปลว่า ผู้ป้องกัน

ทวิเทท ทวิเททท แปลว่า ผู้มีกายสองตอน

ลัมโพทท แปลว่า ผู้มีท้องพลุ้ย

ลัมพกรรณ แปลว่า ผู้มีหูยาน

มโททท แปลว่า ผู้มีท้องใหญ่

วิกัฏ แปลว่า ผู้พิการ (หมายถึงต้องต่อเสียดข้าง)

ฐมรท แปลว่า ผู้มีผิวดำแดง

อาชุรท แปลว่า ผู้ทรงหนุเป็นพาหนะ

เอกทันต์ แปลว่า ผู้มีงาเดียว

คชมุข คชานน คชวทัน กริมุข แปลว่า ผู้มีหน้าเป็นช้าง เป็นต้น (มัลล, ม.ป.ป, หน้า 77)

พระองค์เป็นโอรสของพระศิวะและนางปารวตี (อูมา) ปัจจุบันเป็นที่นับถือของชาวฮินดูมาก เมื่อจะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือจัดงานฉลองเกี่ยวกับศาสนาทุกครั้งจะต้องสักการะพระพินเศศก่อน เพื่อให้พิธีกรรมและงานดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไปโดยปราศจากอุปสรรคใด ๆ

พระพินเศศมีเศียรเป็นช้าง เป็นเชษฐาของพระขันธกุมารเทพเจ้าแห่งการสงคราม เป็นเจ้าแห่งสติปัญญา ความเฉลียวฉลาดและเจ้าแห่งอุปสรรค ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้เคารพนับถือมาก ในขณะเดียวกันก็เป็นเจ้าแห่งภูตผีปิศาจและคณะ (คนแคะ) คือ ผู้รับใช้ของพระอิศวรด้วย ทรงหนุเป็นพาหนะ

ในปฏิมากรรมพระพินเศศจะประทับนั่งและประทับยืน บรรลัภที่ประทับบางทีก็เป็นบรรลัภค็อคกั้ว บางทีก็ทรงหนุ เนื่องจากพุงใหญ่มากจึงนั่งขัดสมาธิไม่ได้ต้องแยกขา การยืนมักยืนตรงไม่ยืนตรีกังค์หรือทวิกังค์อย่างเทพอื่น ๆ เพราะพุงใหญ่ วงมักทำห้อยลงมาจากซ้ายหรือขวา ส่วนใหญ่ห้อยไปทางซ้าย มักจะมี 2 4 6 8 10 และ 16 กร แต่ส่วนใหญ่นิยมทำ 4 กร มีงูพันรอบอกและเอวแห่งละตัว สิ่งที่อยู่มักต่างกันออกไปตามแบบที่ปรากฏ ส่วนใหญ่จะเป็นปาสะ (บัว) อังกุสะ (ขอสับข้าง) ลูกแอ๊ปเปิ้ล ลูกหว้า ไม้ไผ่ มะพร้าว มะม่วง ก้อนน้ำตาล ศักติ (หอก) ลูกศรและธนู คานและโล่ ก้อน คทา ดริศูล ทวน และธง (ปริชา นุ่นสุข, 2536, หน้า 185-186)

ผลที่ได้จากการบูชาพระพินเศศตามความเชื่อ

1. การบูชาพระพินเศศนั้น นับเนื่องในอานิสงส์สำคัญหลายประการด้วยกัน หากเป็นผู้ที่ศึกษาฮินดูแท้ ๆ การบูชาพระพินเศศย่อมเป็นไปได้เพื่อการหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดบรรลุธรรมตามหลักโมกษะนั้นแล ด้วยว่าพระพินเศศแท้ที่จริงย่อมเป็นพลังงานบริสุทธิ์ พลังแห่งปัญญา

อันพิสุทธิ์ การเข้าถึงพระพิณเณศในแง่แห่งความสูงสุดทางจิตวิญญาณจึงหมายถึง การชำระมลทินภายในจิตใจให้สิ้นไป คงเหลือแต่สภาพจิตที่บริสุทธิ์เป็นจิตแท้ดั้งเดิม เพื่อก้าวไปสู่การรวมเป็นหนึ่งกับพระเป็นเจ้า

2. อานิสงส์ประการต่อมาคือ การบูชาพระพิณเณศเพื่อปัญญาและการหยั่งรู้ พระพิณเณศตามตำนานเป็นเทพแห่งปัญญาโดยชัดเจน จากเรื่องราวการเดินทางรอบโลกแข่งกันระหว่างพระพิณเณศกับพระขันธกุมาร ทันทิที่พระอิศวรบัญชาว่าใครเดินทางรอบโลกครบ 7 รอบก่อนจะให้ผลมะม่วงแก่ผู้นั้น เมื่อพระขันธกุมารทรงนกงูออกไปก่อน ในขณะที่พระคเณศเลือกการทักขิณวัตรพระอิศวรและพระอุมาซึ่งมีฐานะเป็นบิดามารดาของตนแล้วกล่าวขมเหนื่อหาพระคัมภีร์ว่า ผู้ใดที่ทักขิณวัตรบิดามารดาของตนเองย่อมเท่ากับผู้นั้นได้เวียนรอบโลก เพราะว่าคุณของบิดามารดายิ่งใหญ่กว่าแผ่นดิน นี่คือการชี้คุณลักษณะพิเศษของปัญญา

ไม่เพียงเรื่องนี้เท่านั้น ปัญญาญาณของพระพิณเณศยังกล่าวไว้ในเรื่องการเขียนมหาภารตะว่า พระฤๅษียาสเป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวนี้แก่พระพิณเณศขอให้เป็นผู้เขียน ในการเขียนนั้นพระพิณเณศกล่าวว่าย่ำให้สะดุดต้องบอกกล่าวทีเดียวก่อนให้จบ พระฤๅษียาก็แก้ว่าย่อมได้ แต่นั้นจะใช้โคลกที่เข้าใจยากเป็นปริศนาถ้อยคำ ซึ่งต้องตีความหมายก่อนเขียนและหากพระคเณศไม่เข้าใจตรงไหนก็ให้หยุดถาม ทั้งนี้ พระฤๅษียเองจะได้พักเหนื่อยด้วย แสดงว่าความสามารถในการเขียน การจำของพระคเณศนั้นนับว่าเป็นยอด ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่นับถือพระพิณเณศและหมั่นพิจารณาในคุณชื่อนี้ย่อมเป็นผู้ได้มาซึ่งปัญญาแห่งทเวะ ประกอบด้วยคุณความดี คือ ความกตัญญูต่อบิดามารดา และจากเนื้อเรื่องที่กล่าวมา พระพิณเณศยังถือว่าเป็นเทพแห่งการเขียนอ่าน ซึ่งก็คือปัญญา ดังนั้น นักเรียนนักศึกษาทั้งหลายจึงควรให้ความนับถือพระพิณเณศเป็นพิเศษ

การนับถือพระพิณเณศเพื่ออานิสงส์เรื่องปัญญาความรู้ นั้น ควรที่ต้องรับถือควบคู่กับพระแม่สุรัสวดีเทวีแห่งปัญญา พรหมจรรย์ และความบริสุทธิ์ ทั้งพระนางยังเป็นเทวีแห่งศิลปวิทยาการอีกด้วย การนับถือคตินี้จะเห็นได้ชัดจากภาพมี 3 เทพประทับอยู่ด้วยกัน ซึ่งเป็นไตรภาคีระหว่างพระคเณศ พระแม่ลักษมี พระแม่สุรัสวดี ผู้ใดประสงค์ความรู้มีปัญญา ประกอบด้วยความสำเร็จ ความร่ำรวย ความฉลาด ก็ควรหารูปภาพเหล่านี้มาบูชา (ในลักษณะตรีทเวะ หรือ ไตรภาคี หรือ ตรีเอกานภาพ เช่น พระตรีมูรติ ก็เป็นตรีเอกานภาพ)

3. ถัดจากเรื่องปัญญา การบูชาพระพิณเณศที่สำคัญที่สุดคือ อำนาจแห่งการจัดอุปสรรค ดังที่กล่าวมา พระพิณเณศคือ อำนาจแห่งอุปสรรคและเป็นอำนาจแห่งการจัดอุปสรรคด้วยในตัว ดังนั้น ผู้ที่บูชาพระองค์ย่อมทำกิจการงานราบรื่นหรือหากมีอุปสรรคอันใด พระองค์ท่านย่อมบาราศเสียซึ่งอุปสรรคนั้น ๆ

4. เพื่อความอุดมสมบูรณ์ ด้วยว่าศีรษะข้างของพระพิณเสนนั้น เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคล ช้างหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ ความยิ่งใหญ่ สิริมงคล ด้วยเหตุนี้ พระพิณเสนจึงเป็นตัวแทนแห่งความอุดมสมบูรณ์ด้วย ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ในพระหัตถ์ของพระพิณเสนนั้นมักถือขนมโมทกะอยู่ตลอดเวลา อันเป็นสื่อถึงอาหารการกินที่พร้อมเสมอ หมายความว่า พระองค์จะประทานความอิมหันสำราญแก่ผู้บูชาพระองค์ ความอุดมสมบูรณ์จึงพึงบังเกิดแก่บุคคลนั้นไม่รู้สิ้นชีวิตของผู้ที่มีพระองค์เป็นสรณะจะหอมหวานอยู่เสมอ

5. เป็นผู้ป้องกันภูตผีปีศาจและคุณไสยมนต์ดำทั้งปวง จากคติเรื่องพระพิณเสนเป็นขมทูต เป็นเจ้าแห่งภูตผีปีศาจ ซึ่งคตินี้จะรับจากการที่พระศิวะ ซึ่งอยู่ในฐานะบิดา ทรงมีภาคภูตศวร และอีกประการหนึ่งทรงเป็นมหาโยคีที่อาศัยตามป่าช้าเพื่อปฏิบัติกรรมฐาน นั่งสมาธิเข้าฌานสมาบัติให้แก่กล้า และในภาคนี้พระศิวะเองก็เป็นเจ้าแห่งภูตผี มีภูตผีทั้งหลายแวดล้อมพระองค์ พระองค์ทรงเป็นเจ้าแห่งความตาย คุณสมบัติต่าง ๆ ของพระศิวะถูกถ่ายทอดสู่พระคณศผู้เป็นศิวิบุตร ด้วยเหตุนี้ พระพิณเสนจึงทรงอำนาจยิ่งใหญ่ในโลกวินญาณ โดยพระองค์ทรงเป็นเจ้าแห่งภูตผีปีศาจทั้งปวง ทรงเป็นใหญ่เหนือใครในโลกวินญาณ ดวงวิญญานทุกดวงย่อมอยู่ในอาณัติแห่งพระองค์ และผู้บูชาพระองค์ย่อมปลอดภัยจากการคุกคามของภูตผีปีศาจ ทั้งคุณไสยมนต์ดำทั้งปวง เพราะพระองค์คือผู้บริสุทธิ์ คือเจ้าแห่งอำนาจเหนือธรรมชาติ ดังนั้น ผู้อยู่ใต้บาปมีของพระองค์ย่อมพ้นจากภัยทั้งหลายที่มองไม่เห็นเหล่านี้

6. อำนาจแห่งความเป็นที่รัก เนื่องจากพระพิณเสนเป็นเทพที่บังเกิดจากพระแม่อุมาเทวี ในเบื้องต้นพระพิณเสนยอมเป็นที่รักแห่งนางที่สุด ภายหลังจากการต่อสู้กับพระศิวะด้วยความเข้าใจผิดจนบานปลายทำให้ศีรษะพระคณศหลุดไป ยังความไม่พอใจแก่พระแม่อุมา ต่อเมื่อได้มีการต่อสู้ศีรษะใหม่และมีการขอขมาพระแม่อุมาในเหตุการณ์ดังกล่าว ทวยเทพทั้งหลายต่างมาประชุมพร้อมกัน พร้อมทั้งให้พรแก่พระพิณเสน พระคณศจึงเป็นที่รักของทวยเทพทั้งหลายในสากลจักรวาล พระคณศจึงเป็นผู้ประทานความเป็นที่รักแก่ผู้บูชาพระองค์อีกประการหนึ่งด้วย

เมขลา

เมขลาเป็นชื่อของนางฟ้าองค์หนึ่ง มีหน้าที่ดูแลรักษามหาสมุทรจึงมีอีกชื่อหนึ่งว่า สมุทรเทวี และมีหน้าที่คอยช่วยเหลือคนดีมีศีลธรรมที่ได้รับความลำบากอยู่กลางทะเลด้วย

กำเนิดของนางเมขลามีกล่าวแตกต่างกันหลายตำนาน เช่น นางเป็นธิดาของพญานาคเจ้าแห่งบาดาล ซึ่งเป็นเมืองใต้พิภพ เชื่อกันว่าอยู่เชิงเขาพระสุเมรุ มีความลึกลดหลั่นกัน 7 ชั้น ชั้นบน ๆ มีความสวยงามและสะดวกสบายเหมือนสวรรค์ เป็นที่อยู่ของเทพองค์สำคัญ ๆ เช่น พระศิวะ เป็นต้น และเป็นที่อยู่ของอสูรด้วย เช่น ท้าวพาลี และท้าวไพจิตราสูร ส่วนชั้นลึกที่สุดเป็นที่อยู่ของพวก

นาคและงู ซึ่งพญานาคที่ยิ่งใหญ่ก็คือ พญาอนันตนาคราชหรือพระยาสุกรีที่สมักรใจเป็นพระแท่น บัลลังก์ให้กับพระนารายณ์ ส่วนมารดาไม่ปรากฏชื่อ และนางมีแก้วมณีดวงหนึ่งเมื่ออมไว้ในปากจะมีฤทธิ์เดช เหาะเหินเดินอากาศได้ นางจึงมีอีกชื่อว่า มณีเมขลา (มาลัย, ม.ป.ป, หน้า 149)

อิทธิพลความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า หรือเทวดานางฟ้าทั้งหลายนี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องสวรรค์ คนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่าบนสวรรค์มีเทวดานางฟ้าอยู่ และถ้าผู้ใดทำความดีก็จะมีเทวดาคอยมาให้ความช่วยเหลือ หรือให้ความคุ้มครองให้รอดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง

ยักษ์ รามสูร

ไทยเราได้รับอิทธิพลความเชื่อเรื่องยักษ์มาจากอินเดียเช่นเดียวกับเรื่องเทพเจ้า โดยจินตนาการของคนสมัยก่อนเชื่อว่ายักษ์จะต้องมีรูปร่างกำยำใหญ่โต น่าเกลียดน่ากลัว คุร้าย อ้ามหิต มีฤทธิ์เดชและมีกำลังมาก ผมหยักมีเขี้ยวงอกออกมานอกปาก ชอบกินคนเป็นอาหาร (เพ็ญศรี ดูกและคณะ, 2536, หน้า 115)

คำว่า ยักษ์ ตามคัมภีร์พราหมณ์มีความหมายว่า “อยากกิน” ยักษ์เป็นอมนุษย์จำพวกหนึ่งที่ได้รับการสร้างขึ้นมาร่วมกับรากษส โดยองค์พรหมาประชาบดี ยักษ์จึงเป็นอมนุษย์ที่ปะปนเกี่ยวข้องกับพวกอสูรและรากษสอย่างแยกกันไม่ออก เท่าที่ปรากฏตามคัมภีร์ต่าง ๆ พวกที่เป็นหัวหน้ายักษ์มักได้รับการเรียกว่า อสูรและรากษส ส่วนพวกบริวารเรียกว่า ยักษ์ (บุญเย็น วอทอง, 2550, หน้า 184)

ยักษ์มีหลายระดับ คือ ยักษ์ชั้นสูง ยักษ์ชั้นกลาง และยักษ์ชั้นต่ำ มีความละเอียดประณีตแตกต่างกันตามกำลังบุญ

ยักษ์ชั้นสูงจะมีวิมานทอง มีรูปร่างสวยงาม มีเครื่องประดับ มีรัศมีแต่ผิวดำ คำอมเขี้ยวอมเหลือง คำแดงก็มีแต่ดำเนียน มีอาหารทิพย์ มีบริวารคอยรับใช้ ปกติไม่เห็นเขี้ยวเวลาโกรธจึงจะมีเขี้ยวงอกออกมา

ยักษ์ชั้นกลาง ส่วนใหญ่จะเป็นบริวารคอยรับใช้ยักษ์ชั้นสูง

ส่วนยักษ์ชั้นต่ำที่บุญน้อยจะมีรูปร่างน่าเกลียด ผมหยัก ตัวดำ ตาโปน ผิวหยาบเหมือนกระดาศทราย นิสัยคุร้าย

ยักษ์เกิดได้ 3 แบบ คือ เกิดแบบ โอปปาติกะ เกิดแล้วโตทันที ชลาพุชะ เกิดในครรภ์ และสังเสทชะ เกิดในเหงื่อไคล ที่อยู่ของยักษ์ก็มีอยู่ตามถ้ำ ตามเขา ในน้ำ ในดิน พื้นมนุษย์ ในอากาศ และมีวิมานอยู่ที่เขาสิเนรุในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

พวกเขายังจะอยู่ในการปกครองของท้าวเวสสุวรรณ หรือท้าวภูเวกรมหาราชผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้านทิศเหนือ เหตุที่เกิดขึ้นเป็นยักษ์เพราะทำบุญเจือด้วยความโกรธ มักหงุดหงิดรำคาญใจ (พินิจ จันทร, 2552, หน้า 48).

พญาครุฑ

ครุฑ หรือ พญาครุฑ เป็นสัตว์กึ่งเทพในตำนานปรัมปราของอินเดีย มหาเทพยมหาภารตะ เล่าว่า พญาครุฑเป็นพี่น้องกับพญานาค ได้ทะเลาะและเป็นศัตรูกัน นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ปุราณะ ที่ชื่อว่า ครุฑปุราณะ เป็นเรื่องเล่าของพญาครุฑ

ตามคติไทยโบราณ เชื่อว่าครุฑเป็นพญานกที่เป็นพาหนะของพระนารายณ์ เชื่อว่า ปกติอยู่ที่วิมานฉิมพลี มีรูปเป็นครึ่งคนครึ่งนกอินทรี ได้รับพรให้เป็นอมตะ ไม่มีอาวุธใดทำลายลง ได้ แม้กระทั่งสายฟ้าของพระอินทร์ก็เพียงแต่ทำให้ขนของครุฑหลุดร่วงลงมาเพียงเส้นหนึ่งเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ครุฑจึงมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “สุบรรณ” ซึ่งหมายถึง “ขนวิเศษ”

ครูทเป็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ มีอานาภาพและพละกำลังมหาศาล แข็งแรง สามารถบินได้ รวดเร็ว ทั้งยังมีสติปัญญาเฉียบแหลม เฉลียวฉลาด อ่อนน้อม ถ่อมตน และมีตั้มมาคารวะน่า สรรเสริญ

ครุฑแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. ตัวเป็นคนธรรมดาทั่ว ๆ ไปแต่มีปีก
2. ตัวเป็นคน หัวเป็นนก
3. ตัวเป็นคน หัวและขาเป็นนก
4. ตัวเป็นนก หัวเป็นคน
5. รูปร่างเหมือนนกทั้งตัว

ตำนานของครุฑในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เล่าว่า พญาครุฑเป็นบุตรของพระกัศยปมุนี เทพบิดร และนางวินดา พระกัศยปมุนีองค์นี้เป็นฤๅษีที่มีฤทธิ์เดชมากองค์หนึ่งและเป็นผู้ให้กำเนิด เทพอีกหลายองค์ในศาสนาพราหมณ์ พระองค์มีชายาหลายองค์ แต่องค์ที่เกี่ยวข้องกับตำนานพญา ครุฑนั้น นอกจากนางวินดาแล้วยังมีอีกองค์หนึ่งคือ นางกัทธู ซึ่งเป็นพี่น้องกับนางวินดาและเป็น มารดาของนาคทั้งปวง

นางทั้งสองได้ขอพรให้กำเนิดบุตรจากพระกษัยปมุณี โดยนางกัทรุได้ขอพรว่า ขอให้มีบุตรเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่อมาก็ได้ให้กำเนิดนาคหนึ่งพันตัว อาศัยอยู่ในแดนบาดาล ส่วนนางวินดาขอบุตรเพียงสององค์และขอให้ลูกมีอำนาจวาสนา เมื่อนางคลอดบุตรปรากฏว่าคลอดออกมาเป็นไขสองฟอง ต่อมานางทนรอไม่ไหวอยากจะได้รู้ว่าบุตรของตนหน้าตาเป็นอย่างไรจึงทบไขออกมาฟอง

หนึ่ง ปรากฏว่าเป็นเทพบุตรที่มีกายแค่ครึ่งท่อนบนชื่อ อรุณ อรุณเทพบุตร โกรธมารดาของตนที่ทำให้ตนออกจากไข่ก่อนกำหนด จึงสาปให้นางเป็นทาสของนางกัทรุ และให้บุตรคนที่สองของนางเป็นผู้ช่วยนางให้พ้นจากความเป็นทาส จากนั้นจึงขึ้นไปเป็นสารถีให้กับพระอาทิตย์ หรือสุริยเทพ นางวินดาจึงไม่กล้าทาบไข่ฟองที่สองออกมาดู คงรอให้ถึงกำหนดที่บุตรคนที่สองซึ่งก็คือพญาครุฑ ออกมาจากไข่เอง

เมื่อพญาครุฑแรกเกิด เล่ากันว่า มีร่างกายขยายตัวออกใหญ่โตจรดฟ้า ดวงตาเมื่อกระพริบเหมือนฟ้าแลบ เมื่อขยับปีกครั้งใดขุนเขาก็จะตกใจหนีหายไปพร้อมพระพาย รัศมีพวยพุ่งออกจากกายมีลักษณะค้งไฟไหม้ทั่วสี่ทิศ

ในกาลต่อมา นางกัทรุและนางวินดาได้พนันกันถึงสี่ของม้าอุไศรพ ที่เกิดคราวกวนเกษียรสมุทรและเป็นสมบัติของพระอินทร์ โดยพนันว่าใครแพ้ต้องเป็นทาสของอีกฝ่าย 500 ปี นางวินดาทายว่าเป็นม้าสีขาว ส่วนนางกัทรุทายว่าเป็นม้าสีดำ ซึ่งความจริงเป็นม้าสีขาวดังที่นางวินดาทาย แต่นางกัทรุใช้อุบายให้นาคลูกของตนแปลงเป็นขนสีดำไปแซมอยู่เต็มตัวม้า (บางตำนานว่าให้นาคพันพินัยใส่ม้าจนเป็นสีดำ) นางวินดาไม่ทราบในอุบายเลยยอมแพ้ต้องเป็นทาสนางกัทรุถึง

ภายหลังเมื่อพญาครุฑได้ทราบสาเหตุที่มารดาต้องตกเป็นทาสและได้ทราบเงื่อนไขจากพวกนาคว่า ต้องไปเอน้ำอมฤตให้พญานาคเสียก่อนจึงจะให้นางวินดาเป็นไท พญาครุฑจึงบินไปสวรรค์ไปเอน้ำอมฤตซึ่งอยู่กับพระจันทร์ แล้วว่าพระจันทร์มาซ่อนไว้ได้ปีก แต่ถูกพระอินทร์และทวยเทพติดตามมาจึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น ฝ่ายเทวดานั้นไม่อาจเอาชนะได้โดยเมื่อพระอินทร์ใช้วัชรระโจมตีพญาครุฑนั้น พญาครุฑไม่ได้รับบาดเจ็บแต่เน่น้อย แต่พญาครุฑก็จำได้ว่าวัชรระเป็นอาวุธที่พระอิศวรประทานให้แก่พระอินทร์ จึงสลดขมของตนให้หล่นลงไปเส้นหนึ่งเพื่อแสดงความเคารพต่อวัชรระและรักษาเกียรติของพระอินทร์ผู้เป็นหัวหน้าของเหล่าเทพ ด้านพระวิษณุหรือพระนารายณ์ก็ได้ออกมาขวางพญาครุฑไว้และสู้รบกับพญาครุฑด้วยเช่นกัน แต่ต่างฝ่ายต่างไม่อาจเอาชนะกัน ได้ ทั้งสองจึงทำความตกลงยุติศึกต่อกัน โดยพระวิษณุให้พระแก้วพญาครุฑว่าจะให้พญาครุฑเป็นอมตะและให้อยู่ในตำแหน่งสูงกว่าพระองค์ ส่วนพญาครุฑก็ถวายสัญญาว่าจะเป็นพาหนะของพระวิษณุ และเป็นธงครุฑพ่าห์สำหรับปักอยู่บนรถศึกของพระวิษณุอันเป็นที่สูงกว่า

เมื่อพญาครุฑได้หมอน้ำอมฤต พระอินทร์ได้ตามมาขอคืน พญาครุฑก็บอกว่าตนต้องรักษาสัตย์ที่จะนำไปให้พญานาคเพื่อไถ่มารดาให้พ้นจากความเป็นทาส และให้พระอินทร์ตามไปเอาคืนเอง พญาครุฑจึงเอน้ำอมฤตไปให้พญานาคโดยวางไว้บนหญ้าคา (มีการกล่าวว่าได้ทำน้ำอมฤตหยดบนหญ้าคา 2-3 หยด ด้วยเหตุนี้ หญ้าคาจึงถือเป็นสิ่งมงคลในทางศาสนาพราหมณ์) ส่วนพญานาคเมื่อเห็นน้ำอมฤตก็ยินดี จึงยอมปล่อยนางวินดาให้เป็นอิสระ ขณะพญานาคพากันไปสรงน้ำชำระกายเพื่อจะมากินน้ำอมฤต พระอินทร์ก็ได้มานำหมอน้ำอมฤตกลับไ้ทำให้พญานาคไม่ได้

กิน จึงพากันเลียตามใบหญ้าคาด้วยเชื่อว่าอาจมีน้ำอมฤตหลงเหลืออยู่ ทำให้ใบหญ้าคาบาดกลางลิ้น เป็นทางยาว (เรื่องนี้จึงกลายเป็นที่มาว่าทำไมงูจึงมีลิ้นเป็นสองแฉกสืบมาจนทุกวันนี้) ตั้งแต่นั้นมา พญาคูรุทกับพญานาคจึงเป็นศัตรูกันมาโดยตลอด และคุรุทก็จับนาคกินเป็นอาหารเสมอ

พญาคูรุทมีชายาชื่อ อุณนติ หรือ วินายกา โอรสชื่อ สัมปาติ หรือ สัมพาที และชฎาญ ตามวรรณคดีพุทธศาสนากล่าวว่าพญาคูรุทมีขนาดใหญ่มาก วัดจากปีกข้างหนึ่งไปยังอีกข้างหนึ่งได้ 150 โยชน์ เวลากระพือปีกสามารถทำให้เกิดพายุใหญ่ เกิดมีดমনและทำลายบ้านเมืองให้หมดสิ้นไปได้ ที่อยู่ของพญาคูรุทเรียกว่า สุบรรณพิภพ เป็นวิมานอยู่บนต้นสิมพลี หรือต้นจ้าว อยู่เชิงเขาพระสุเมรุ (มัลลย์, ม.ป.ป, หน้า 89-95)

พญานาค

พญานาคเป็นสัตว์มหัศจรรย์ที่มีคุณสมบัติพิเศษ คือ สามารถแปลงกายได้ มีอิทธิฤทธิ์และมีชีวิตใกล้เคียงกับคน สามารถแปลงกายเป็นคนได้ ดังเช่นคราวที่แปลงกายเป็นคนมาขอบวช ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงกล่าวถึงนาคที่ชื่อ ถลชะ ที่แปลว่าเกิดบนบก จะเนรมิตกายได้เฉพาะบนบก และนาคชื่อ ชลชะ จะเนรมิตกายได้เฉพาะในน้ำเท่านั้น ถึงแม้ว่าพญานาคจะเนรมิตกายเป็นอะไรแต่ในสภาวะ 5 อย่างนี้จะต้องปรากฏเป็นงูใหญ่เช่นเดิม คือ ขณะเกิด ขณะลอกคราบ ขณะผสมคู่กัน ระหว่างนาคกับนาค ขณะนอนหลับ ขณะไม่มีสติ และที่สำคัญตอนตายก็จะกลับเป็นงูใหญ่เช่นเดิม

พญานาคมีพิษร้ายสามารถทำอันตรายผู้อื่นได้ด้วยพิษถึง 64 ชนิด ซึ่งตามตำนานกล่าวว่า สัตว์จำพวกงู แมงป่อง ตะขาบ คางคก มด ฯลฯ มีพิษได้ก็มาจากเหตุที่พญานาคคายพิษทิ้งไว้ แล้วพวกงูไปเลีย พวกที่มาก่อนก็เอาไปมาก พวกมาทีหลัง เช่น แมงป่อง กบมด ได้พิษน้อยแต่เอาหางเอากันไปป้ายเศษพิษจึงมีพิษน้อย และพญานาคต้องคายพิษทุก 15 วัน

พญานาคอาศัยอยู่ใต้ดิน หรือบาดาล คนโบราณเชื่อว่าเมืองบนสวรรค์มีเทพเทวาอาศัยอยู่ ลึกลงไปได้พื้นโลกก็น่าจะมีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่เช่นกัน ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง กล่าวว่า ที่ที่พญานาคอาศัยอยู่นั้นลึกลงไปได้ดิน 1 โยชน์ หรือ 16 กิโลเมตร มีปราสาทราชวังที่วิจิตรพิสดารไม่แพ้สวรรค์ ที่มีอยู่ถึง 7 ชั้นเรียงซ้อน ๆ กัน ชั้นที่สูงก็จะมีความสุขเหมือนสวรรค์

พญานาคยังมีชื่อเรียกอีก เช่น ภูษงค์ วาสูกีหรือवासुकी นาค นาคา อนันตนาคหรือเสนานาค เป็นต้น ตามความหมายเข้าใจกันว่า นาคด้วยว่า อย่างงู ในบาลีปิฎกมีว่า มีหน้าเป็นคน หางเป็นงู เป็นพวกกึ่งเทวดา เมืองที่อยู่เรียกว่าบาดาล ซึ่งก็เข้าใจกันว่าอยู่ใต้แผ่นดินที่เราอยู่

พญานาคเป็นสัตว์ในนิยาย และมีความสำคัญกับเทพเจ้ามากคือมีความสำคัญกับพระนารายณ์ในฐานะเป็นที่ประทับ ณ เกษียรสมุทร ตำนานความเชื่อเรื่องพญานาคมีความเก่าแก่มาก ดูเหมือนว่าจะเก่ากว่าพุทธศาสนาอีก สืบค้นได้ว่ามีต้นกำเนิดมาจากอินเดียได้ ด้วยเหตุที่ภูมิประเทศ

ทางอินเดียได้เป็นป่าเขาจึงทำให้งูชุกชุม และด้วยเหตุที่งูนั้นมีพิษร้ายแรง งูจึงเป็นสัตว์ที่มนุษย์ให้
การนับถือว่ามีอำนาจ ชาวอินเดียได้จึงนับถืองู และถือเป็นสัตว์ทเวชนิดหนึ่งในเทพนิยายและ
ตำนานพื้นบ้าน

เริ่มแรกก็นับถือกันในฐานะที่เป็นสัตว์ร้าย ต่อมาจึงได้เลื่อนฐานะเป็นเทพเจ้า เรียกกัน
ในนามว่า นาค หรือ พญานาค ในทางคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู นาคก็แทรกไปอยู่ใน
ความเชื่อด้วยเช่นกัน ต่อมาอิทธิพลความเชื่อเรื่องพญานาครวมทั้งเทพเจ้าต่าง ๆ ก็ส่งอิทธิพลมายัง
ดินแดนสุวรรณภูมิพร้อมกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ และความเชื่อเรื่องพญานาคก็
ได้ผสมกลมกลืนและได้รับการรวบรวมความเชื่อดั้งเดิมในท้องถิ่นจึงทำให้เกิดความเชื่อและตำนาน
นิทานปรัมปราต่าง ๆ ขึ้นอีกมากมาย (วันชัย ทรัพย์พญา, 2548, หน้า 12-15)

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ.....

อายุ.....

ที่อยู่.....

ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์

1. ความเชื่อในเรื่องผีหรือวิญญาณของคนตาย

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

2. ความเชื่อเรื่องการถูกผีเข้าสิง

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

3. ความเชื่อเรื่องการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษหรือผีต่างๆ

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

4. ความเชื่อเรื่องผีกระตือ

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

5. ความเชื่อเรื่องการมีเพื่อนเจ้าป่าเจ้าสาวก็เพื่อต้องการที่จะหลอกผี

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

6. ความเชื่อเรื่องการเข้าทรง

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

7. ความเชื่อเรื่องเปรต

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

8. ความเชื่อเรื่องเทวดาหรือเทพเจ้าต่างๆ

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

9. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

10. ความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

11. ความเชื่อเรื่องน้ำมันต์

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

12. ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

13. ความเชื่อเรื่องเสื้อสมิง

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

14. ความเชื่อเรื่องการทำนายดวงชะตา

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....

15. ความเชื่อเรื่องความฝัน

เชื่อ เพราะ.....

ไม่เชื่อ เพราะ.....